

**Перша знахідка копрофільного гриба *Cheilymenia stercorea* (Pers.) Boud.
у Національному природному парку «Слобожанський»**

Лимар В.В, Борисенко Т.О

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

e-mail: valerylymarr@gmail.com, borisenkotatyanaalex@gmail.com

Копрофільні (копротрофні) гриби – окрема еколого-трофічна група грибів, що розвиваються на посліді тварин. Найбільш цікавими серед них є облигатні ендокпрофілі, які розвиваються на екскрементах після поїдання та стимуляції проростання їх спор у шлунку певних травоядних тварин [1].

Сумчастий гриб *Cheilymenia stercorea* (Pers.) Boud. є представником копрофільних дискосмітетів. Вид відомий з кінця XVIII ст. під назвами *Patella stercorea* F.H. Wigg., 1780 та *Peziza stercorea* Pers, 1800. Він має дрібні, але дуже виразні яскраво забарвлені апотеції, вкриті густим шаром щетинок. Плодові тіла поодинокі або скупчені, сидячі, чашоподібні, 0,5-1,6 мм в діам., помаранчеві. Медулярний ексципул складається з блідо-забарвлених, тонкостінних, багатокутних клітин, *textura angularis* або *subintricata*, які перемежуються недиференційованими гіфами. Ектальний ексципул складається з округлих або кутастих товстостінних клітин *textura globulosa-angularis*. Ззовні плодові тіла вкриті щетинками двох типів, які помітні навіть неозброєним оком. Щетинки першого типу (латеральні) прямі, із загостреною (іноді з роздвоєною) верхівкою, жорсткі, товстостінні, септовані, $155-630 \times 20-40$ мкм, забарвлені в жовто-коричневий колір, при основі мають характерні коренеподібні вирости. Щетинки другого типу (базальні) – зірчастої форми, 2-5-променеві, блідо-рожеві, $65-120 \times 8-11$ мкм. Парафізи прямі, циліндричні, септовані, розгалужені, 2,5-3 мкм

завширшки, трохи здуті на кінцях. Сумки циліндричні, 180-240 × 10-12 мкм із заокругленою верхівкою. Спори еліпсоподібні, заокруглені на кінцях, гіалінові, гладенькі, без виразних включень, 15,3-17,1 × 8,1-8,5 (-9) розташовані в один ряд. Цей вид добре відрізняється від двійників за наявністю гладеньких спор та двох типів щетинок [1; 2].

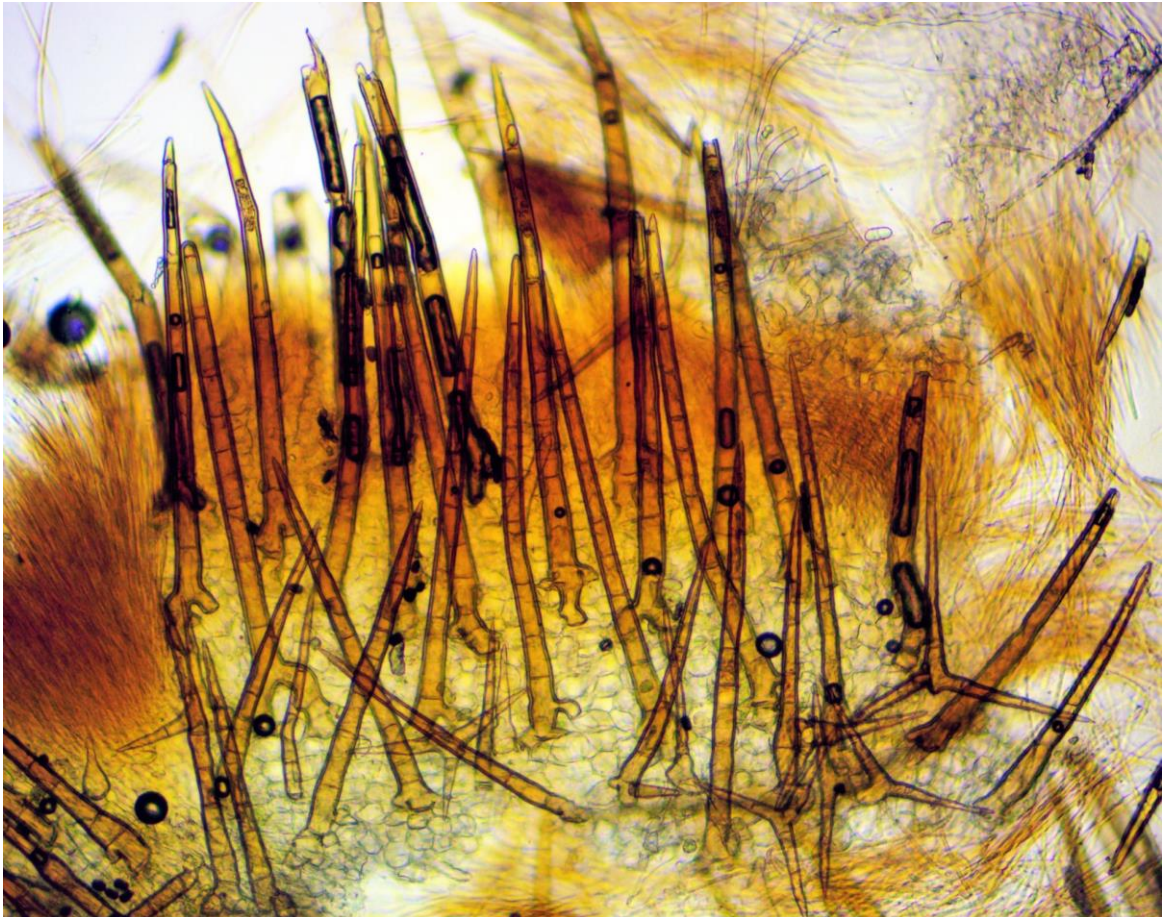

Рисунок 1. Щетинки плодового тіла *Cheilymenia stercorea* (Pers.) Boud. (гербарний зразок CWU (Мус) AS 8142)

Cheilymenia stercorea є космополітним видом, який зазвичай розвивається на гної великої рогатої худоби, але іноді на екскрементах інших рослиноїдних тварин або навіть на ґрунті з наявністю слідів посліду. В Україні *Cheilymenia stercorea* вперше наводиться у статті І. Г. Борщева за 1869 р. з Кролевецького р-ну Сумської обл., а також у статті Н.К. Срединського за 1872 р. з Одеської обл. Гіжицька З.К. у 1932 р. зареєструвала цей вид у с. Кам'янка Городянського р-ну Чернігівської обл. Міловцова М. О. у 1937 р. наводила його для території

біостанції Харківського університету, Зміївський р-н, Харківської обл. (зараз територія НПП «Гомільшанські ліси»). Сміцька М.Ф. у 1971 р. знаходила цей вид поблизу с. Клесів Сарненського р-ну Рівненської обл. Морочковський С. Ф. у 1974 р. знаходив *Ch. stercorea* у Канівському природному заповіднику, Канівський р-н Черкаської обл. Шлахтер М. Л. у 2016 р. наводить вид для території НПП «Дністровський каньйон», Заліщицький р-н, Тернопільська обл.

Зразок *Cheilymenia stercorea* CWU (Мус) AS 8142, який ми досліджували, був зібраний О.Ю. Акуловим 18 квітня 2021 р. на території Національного природного парку «Слобожанський» (Краснокутський р-н, Харківська обл.). Оригінальна фотографія щетинок з дослідженого плодового тіла наведена вище (рисунок 1). Це перша знахідка виду для території національного парку і друга для Харківського Лісостепу.

Роботу виконано під керівництвом О.Ю. Акулова, к.б.н., доцента кафедри мікології та фітоімунології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Список використаних джерел

1. Doveri Fr. (2004). *Fungi Fimicoli Italici*. Publisher: A.M.B.-Fondazione Centro Studi Micologici, P. 349-353.
2. Прохоров В.П. (2004). Определитель грибов России. Дискомицеты. Выпуск 1. Копротрофные виды. М: Товарищество научных изданий КМК, С. 163-165.
3. Index Fungorum. URL: <http://www.speciesfungorum.org/GSD/GSDspecies.asp?RecordID=121460> [дата звернення 27.04.2021].
4. Cybertruffle. URL: <http://www.cybertruffle.org.uk/cgi bin/robi.pl?glo=ukr&location=UA&assoge=&assorg=&link=&organism=67220> [дата звернення 27.04.2021].
5. Prylutskyi O. V., Akulov O. Y., Leontyev D. V., Ordynets A. V., Yatsiuk I. I., Usichenko A. S., Savchenko A. O. (2017) Fungi and fungus-like organisms of Homilsha Forests National Park, Ukraine. *Mycotaxon -Ithaca Ny-* 132(3):705. P. 38.
6. Міловцова М. О. (1937). Матеріали до мікофлори УРСР. Том II. Труды Інституту ботаніки. Харків, С. 17-22.
7. Шлахтер М.Л. (2016) Перші відомості про копрофільні гриби Національного природного парку «Дністровський каньйон» // Матеріали XI міжнародної наукової конференції молодих науковців «Біологія: від молекули до біосфери» (26 листопада – 2 грудня 2016 р., м. Харків, Україна). – Х: Видавництво ХНУ імені В.Н. Каразіна. – С. 164.